

أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع سخنرانی

تفسیر اجمالی سوره مبارکه «جاثیه» چهل و پنجمین سوره قرآن کریم که ۳۷ آیه دارد و یکی از سوره های «حوامیم»^۱ است و از سوره های «مکی» می باشد.

علت نام گذاری این سوره به «جاثیه»

نام این سوره به مناسبت آیه ۲۸ آن انتخاب گردیده و جاثیه به حالت کسی گویند که به زانو در آمده باشد. «وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ» هر امتی را به زانو در آمده می بینی هر امتی به سوی کارنامه خود فراخوانده می شود [و بدیشان می گویند] آنچه را می کردید امروز پاداش می یابید. (سوره جاثیه، آیه ۲۸)

تناسب این سوره با سوره قبل یعنی سوره مبارکه دخان

در ابتدای این سوره سخن از نزول قرآن است همانطوری که پایان سخن در سوره قبل سخن از نزول قرآن به زبان عربی بود. علاوه بر اینکه این سوره هم مانند سوره قبل با «حم» شروع شده، این سوره اهداف مشترکی با سوره قبل یعنی دخان دارد. مانند ذکر خدا، توحید خدا، قدرت خدا، خلقت آسمانها و زمین، ردّ مشرکین، استدلال بر توحید، هلاکت اقوام گذشته.

خدای حکیم، کتاب حکیم و معلم حکمت آموز

«تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ» فرو فرستادن این کتاب از جانب خدای ارجمند سنجیده کار است. (سوره جاثیه، آیه ۲) خداوند، حکیم است، «الْحَكِيمِ» کتابش نیز حکیم است، «یس * وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ» (یس، ۱ - ۲) پیامبرش نیز معلم حکمت است. «يَعْلَمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ» (بقره، ۱۲۹)

برخی از موضوعات مطرح شده در سوره جاثیه

تشویق مردم به مطالعه نشانه های خداوند در طبیعت

۱. حوامیم، نام گروهی سوره های چهل و چهارم تا چهل و ششم قرآن کریم در ترتیب مصحف شریف می باشد که با حروف مقطعه «حم» (حاء، میم) آغاز می شوند.

این سوره ها به ترتیب عبارت اند از: «غافر (مؤمن)، فُصِّلَتْ، شوری، زُخْرُفْ، دُخَان، جاثیه و احقاف». به مجموع این سوره ها «ذوات حم» یا «آل حم» نیز گفته اند. این هفت سوره مکی اند و به همان ترتیب مصحف نازل شده اند.

عظمت قرآن

سرگذشت اقوام گذشته

هشدار به گمراهان

عفو و گذشت نسبت به دیگران حتی مشرکین

اشاره به برخی صحنه های قیامت

بیان عدل الهی

تقسیم مردم به دو گروه نیکوکار و بدکار

بیان دلایل یگانه پرستی

آیات سوم تا پنجم این سوره ناظر به دلایل وحدانیت خداوند و یگانه پرستی می باشد.

«إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ * وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِن دَابَّهِ آيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ * وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِن رِّزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ آيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ»

به راستی در آسمانها و زمین برای مؤمنان نشانه‌هایی است * و در آفرینش خودتان و آنچه از [انواع] جنبنده‌ها] پراکنده می‌گرداند برای مردمی که یقین دارند نشانه‌هایی است * و [نیز در] پیاپی آمدن شب و روز و آنچه خدا از روزی از آسمان فرود آورده و به [وسیله] آن زمین را پس از مرگش زنده گردانیده است و [همچنین در] گردش بادها [به هر سو] برای مردمی که می‌اندیشند نشانه‌هایی است.

نه فقط آیات قرآن، بلکه صفحات کتاب طبیعت، برای مؤمنان آیه و نشانه است. «السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ»

امام علی(ع) می فرماید: نگاهی بیفکن. به خورشید و ماه و گیاه و درخت و آب و سنگ و آمد و شد این شبها و روزها و پیدایش دریاها و کثرت این کوهها و بلندی این قلّه ها و تعدّد این لغات و زبانهای گوناگون، امام (ع) در ادامه می فرماید: «فَالْوَيْلُ لِمَنْ أَنْكَرَ الْمَقْدَرُ، وَ جَحَدَ الْمُدْبِرُ!» «وای بر آن کس که (این نظام شگرف را ببیند و) نظام آفرین این جهان را انکار کرده، و مدبّر عالم را نفی کند، «زَعَمُوا أَنَّهُمْ كَالنَّبَاتِ مَا لَهُمْ زَارِعٌ» آنها گمان کردند همچون علفهای خودرو هستند که زارعی ندارند «و لَا لِاخْتِلَافِ صُوَرِهِمْ صَانِعٌ» و برای اشکال گوناگونشان آفریننده ای نیست. «و لَمْ يَلْجَأُوا إِلَى حُجَّةٍ فِيمَا ادَّعَوْا» آنها برای اثبات ادعای خویش به دلیلی پناه نبرده، «و لَا تَحْقِيقَ لِمَا أَوْعَوْا» و برای آنچه در مغز خود پرورانده اند تحقیقی به عمل نیاورده اند. «وَهَلْ يَكُونُ بِنَاءٌ مِنْ غَيْرِ بِنَانٍ» آیا ممکن است ساختمانی بدون سازنده (عاقل و آگاه) «أَوْ جِنَايَةٌ مِنْ غَيْرِ جَانٍ؟!» یا حتی جنایتی (برنامه ریزی شده) بدون جنایتگر پدید آید؟! (نهج البلاغه، خطبه ۱۸۵)

برخی از آیات نشانه های خداوند در طبیعت

قرآن کریم در آیات ابتدائی سوره جاثیه به آیات و نشانه های خداوند در روی زمین اشاره می کند مانند:
 «السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» آسمانها و زمین «وَفِي خَلْقِكُمْ» و در آفرینش خودتان «وَمَا يَبُتُّ مِنْ دَابَّةٍ» آنچه از انواع جنبنده ها پراکنده می گرداند «وَاخْتِلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ» پیاپی آمدن شب و روز «وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ» آنچه خدا از آسمان فرود آورده «وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ» در گردش بادها به هر سو.

سپس می فرماید:

«تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ» اینها آیات الهی است که ما آن را به حق بر تو تلاوت می کنیم «بِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ» اگر آنها به این آیات ایمان نیاورند به کدام سخن بعد از سخن خدا و آیاتش ایمان می آورند؟!

کسی که هوس خویش را معبود خود قرار داده

قرآن کریم می فرماید برخی از مردم هوای نفس خود را معبود خود قرار داده اند:

«أَفَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَصْلَهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ» پس آیا دیدی کسی را که هوس خویش را معبود خود قرار داده و خدا او را دانسته گمراه گردانیده. (سوره جاثیه، آیه ۲۳)

و در ادامه می فرماید نتیجه تبعیت از هوای نفس این می شود که :

« وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ» و گفتند غیر از زندگانی دنیای ما [چیز دیگری] نیست می میریم و زنده می شویم و ما را جز طبیعت هلاک نمی کند. (سوره جاثیه، آیه ۲۴)

اما اینها باید بدانند که:

«اللَّهُ يُخَيِّبُكُمُ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ» خداست که شما را زندگی می بخشد سپس می میراند آنگاه شما را در روز رستاخیز گرد می آورد (سوره جاثیه، آیه ۲۶)

و باید بدانند که:

«يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُومِئِدِ يَخْسِرُ الْمُبْطِلُونَ» روزی که رستاخیز بر پا شود در آن روز است باطل اندیشان زیان خواهند دید. (سوره جاثیه، آیه ۲۷)

و باز باید بدانند که:

«وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا» و هر امتی را به زانو در آمده می بینی هر امتی به سوی کارنامه خود فراخوانده می شود. (سوره جاثیه، آیه ۲۸)

امتها هم نامه عمل دارند

در قیامت هم اشخاص نامه عمل دارند: «كُلُّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ» و (در روز قیامت) کارنامه هر انسانی را به گردن او بسته ایم. (سوره اسراء، آیه ۱۳)

و هم امتهای نامه عمل دارند: «كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا» هر امتی به سوی کارنامه خود فراخوانده می شود. (سوره جاثیه، آیه ۲۸)

سوال

گزینه های صحیح را انتخاب کنید.

- الف: سوره مبارکه «جاثیه» چهل و پنجمین سوره قرآن کریم که ۳۷ آیه دارد.
- ب: نام این سوره به مناسبت آیه ۲۸ آن انتخاب گردیده و جاثیه به حالت کسی گویند که به زانو در آمده باشد.
- ج: خداوند، حکیم است، «الْحَكِيمِ» کتابش نیز حکیم است، «یس * وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ» پیامبرش نیز معلم حکمت است. «يَعْلَمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ»
- د: نه فقط آیات قرآن، بلکه صفحات کتاب طبیعت، برای مؤمنان آیه و نشانه است. «السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ»
- ه: از نشانه های خداوند: «السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» آسمانها و زمین «وَفِي خَلْقِكُمْ» و در آفرینش خودتان «وَمَا يَبُتُّ مِنْ دَابَّةٍ» آنچه از انواع جنبندهها پراکنده می گرداند «وَإِخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ» پیاپی آمدن شب و روز «وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ» آنچه خدا از روزی از آسمان فرود آورده «وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ» در گردش بادها به هر سو.
- و: یکی از نتایج تبعیت از هوای نفس انکار معاد است: «وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ»
- ز: در قیامت هم اشخاص نامه عمل دارند: «كُلُّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ» و هم امتهای: «كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا»